

RECENZIA: Mechanický pomaranč

Alex a jeho partia chodia cez deň do školy rovnako ako ich rovesníci, no v noci páchajú násilie. Kradnú, prepádávajú ľudí a bijú ich, vlámajú sa do domov. Potom sa však stane niečo, čo všetko zmení...

Kniha Anthonyho Burgessa Mechanický pomaranč patrí medzi najvýznamnejšie diela vôbec. Hneď po prvom vydaní (rok 1962) sa stala klasikou. Mnohí ju porovnávajú s Orwellovým románom 1984. Deväť rokov po jej vydaní vznikol rovnomenný kultový film v réžii Stanleyho Kubricka. Tri roky po premiére, v roku 1974, bol film vo Veľkej Británii zakázaný. Divadlo Andreja Bagara sa touto knihou rozhodlo inšpirovať pri prvej novej inscenácii tejto sezóny.

Prvá polovica inscenácie zobrazuje vyčíňanie Alexovej partie. Je plná násilia a kriku. Veľkú časť tvorí hlučná hudba, kde spievajú všetci herci. Prvé minúty tak môžu byť pre diváka až prehnane desivé a hlučné. Aby však táto polovica nebola pre diváka príliš únavná, obsahuje viacero vtipných situácií hraničiacimi s fraškou (napr. policajti so sirénou, Billybojovi rodičia). Dochádza tak ku kontrastu, kedy sa vážne situácie striedajú s vtipnými.

Využíva sa tu jazyk obsahujúci slangové slová vytvorené najmä z anglických slov. Tvorcovia ho nazvali „teenština“. Pre mládež a ľudí ovladajúcich anglický jazyk by nemalo byť problémom rozumieť. Všetci však pred predstavením dostanú papier s prekladmi a mnohé slová sa dajú domyslieť aj z kontextu. Typické sú slová ako drím (sen), bladka (krv), najf (nôž), bresty (prsia), tolkovať (rozprávať), frendík (kamarát) a vulgarizmy pôsobiace autenticky. Toto vyjadrovanie zároveň dotvára celkovú atmosféru inscenácie.

Druhá polovica je výrazne odlišná od tej prvej. Vytráca sa násilie, krik, teenština, prevláda úvaha, objavujú sa prvky sci-fi a prekvapivé momenty. Taktiež sa vytráca hlučná hudba a v určitom okamihu môžeme začuť aj Beethovenovu skladbu Pre Elišku. Druhá časť inscenácie sa venuje hlavne postavám, ktorým Alex ovplyvnil (v mnohých veciach aj zmenil) život. Pred diváka tak postupne predstupujú Alexova mama Marta Chandlerová, kurátor Paul, spisovateľ... Dominujú monológy pôsobiace na city a nútia diváka premýšľať. Objavuje sa tu veľké množstvo myšlienok a názorov z pohľadu rôznych ľudí. Každá replika si vyžaduje veľkú pozornosť diváka a jeho následné zamyslenie sa. Keďže sú tieto vety povedané v rýchlom slede, divák sa nad nimi zamýšľať nestíha a taktiež sa môže stať, že ak sa nad nejakou replikou aj zamyslí, ignoruje tú ďalšiu. V horšom prípade sa po chvíli už zamýšľať prestane. V tom lepšom si niektoré myšlienky zapamätá a začne sa nad nimi zamýšľať

neskôr, po skončení predstavenia. Aké podmienky dokáže vytvoriť štát pre život ľudí? Do akej miery dokážeme ovplyvniť a zmeniť človeka? Dokáže sa človek úplne „napraviť“? To je len niekoľko z veľa spoločenských otázok, ktoré sa tu vynárajú.

(<http://www.dab.sk> (<http://www.dab.sk>))

Scénu tvorí dvojmetrová ulička v strede štúdia. Diváci tak sedia z oboch strán javiska (podobne ako vo Veľkom zošite). Na každom kraji uličky je kocka, ktorá sa využíva pre viacero prostredí. Jej súčasťou je rebrík, po ktorom herci častokrát vychádzajú na vrch kocky. Využívajú sa aj iné časti štúdia ako napr. balkóny. V druhej polovici do uličky pribudnú podstavce, na ktorých stoja alebo sedia jednotlivé osoby Alexovho života. Súčasťou inscenácie je aj interakcia s divákmi, niektoré repliky si nehovoria postavy medzi sebou, ale sú adresované divákovi, pričom s nimi herci udržiavajú očný kontakt. Ak si sadnete na správne miesto, môže sa stať, že si k vám občas sadne niektorý z hercov. Vzniká tak bezprostredný kontakt diváka s postavami. Tento nápad tvorcov veľmi oceňujem, pomôže vám vžiť sa do deja.

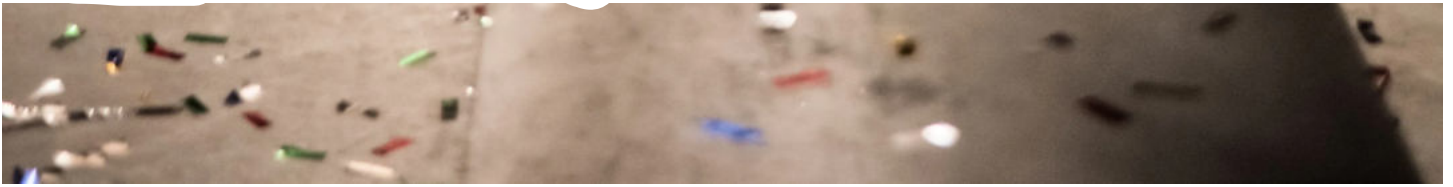
(<http://www.dab.sk> (<http://www.dab.sk>))

Najdôležitejšou zložkou, ktorá vytvára atmosféru inscenácie je svetlo. Mení sa v každej scéne, v niektorých je prítmie, v niektorých sa svieti aj v hľadisku. Využíva sa aj svetlo viacerých farieb (červená, zelená). Pôsobí veľmi premyslene, nie ako v niektorých inscenáciách, kde sa svetlo zmení maximálne dvakrát.

Ďalšou významnou zložkou sú herecké výkony. Režisér sa pri rozdeľovaní postáv sústredil na to, komu aká postava najviac sedí. Typické je, že tu často herci hrajú ženy a herečky mužov. Mnohí si môžu myslieť, že to v konečnom dôsledku pôsobí rušivo a zosmiešňujúco. Avšak, divák pri predstavení na túto zmenu aj zabudne. Alex je Alex a Marta je Marta. Herci nemenia výrazne hlasy, sústredia sa viac na mimiku, gestá a celkové správanie postáv. K najvýraznejším hereckým výkonom patria výkony Barbory Andrešičovej a Romana Poláčika. Barbora Andrešičová stvárnila Alexa ako chladného, krutého a bezcitného chlapca. K najsilnejším momentom inscenácie patrí jej monológ v druhej polovici. Roman Poláčik stvárnil viacero postáv, z nich je najhlavnešia Alexova mama Marta. Podarilo sa mu osvojiť viaceré ženské pohyby a gestá, vďaka čomu pôsobí ozaj uveriteľne. Medzi

momenty, ktoré vo mne najviac zarezovali patrili Martine monológy o materstve a materinskej láske. Nie len kvôli ich obsahu, ale najmä vďaka Romanovmu hereckému výkonu (slzy v očiach, roztrasený hlas, zúfalstvo, držanie dieťaťa v náručí...). Patrí mu tak zaslúžený obdiv za to, že sa dokázal vžiť do roly matky. V druhej polovici exceloval aj Jakub Rybárik. Ostatní herci však pri nich rozhodne nezaostávali a je ťažké vybrať najlepší herecký výkon.

(<http://www.dab.sk> (<http://www.dab.sk>))

Pri čítaní knihy som si nevedela predstaviť, ako budú niektoré situácie spracované v divadelnom jazyku. Rozhodne neplatí, že je to inscenácia len pre tých, ktorí už knihu čítali. Tvorcovia zvládli dramaturgiu dobre a často dávajú priestor aj divákovej fantázií. Mínusom je však to, že divák sa môže stratiť v postavách. V prvej polovici je veľa postáv hraných len šiestimi hercami. Mnohé z nich nemajú žiadne výrazné črty. Strieda sa tu rozprávanie v prvej a tretej osobe. Divák sa tak môže strácať v spleti mien postáv a súvislostí medzi nimi. Koniec inscenácie je iný ako koniec knihy. Pri písaní knihy Burgess premýšľal nad blízkou budúcnosťou, a preto sa rozhodli tvorcovia koniec zmeniť. Využili poznatky súčasnej neuropsychológie a virtuálnu realitu. (Podrobnejšie vysvetlenie nájdete aj v bulletine.)

Síce takýto typ predstavenia neosloví každého, rozhodne si nájde svoju skupinu divákov, ktorí si ho pozrú viackrát a budú nachádzať stále nové a nové významy. Taktiež si zaslúži našu pozornosť, keďže je iné od väčšiny predstavení vznikajúcich v poslednej dobe v kamenných divadlách.

-Zuzana

